

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Škola:	Střední škola obchodní, České Budějovice, Husova 9
Projekt MŠMT ČR:	EU PENÍZE ŠKOLÁM
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0536
Název projektu školy:	Výuka s ICT na SŠ obchodní České Budějovice
Šablona III/2:	Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo šablony:	VY_32_INOVACE_CJL_604
Předmět:	Český jazyk a literatura
Tematický okruh:	Česká a světová literatura od počátků do 19. století
Autor, spoluautor:	Mgr. Petra Lefanová
Název DUMu:	Český humanismus
Pořadové číslo DUMu:	04
Stručná anotace:	
Prezentace seznamuje žáky s obecnou charakteristikou doby 16. století. Zabývá se hlavními představiteli českého humanismu a jejich podstatnými díly. Součástí materiálu jsou i otázky k zopakování probíraného tématu.	
Ročník:	1.
Obor vzdělání:	63-41-M/01 Ekonomika a podnikání, 65-42-M/02 Cestovní ruch, 66-41-L/01 Obchodník
Metodický pokyn:	Prezentace slouží jako doplněk pro výklad učitele. Otázky mohou žáci zpracovat písemně, případně mohou sloužit jako kontrolní test.
Výsledky vzdělávání:	Žák formuluje hlavní znaky českého humanismu, orientuje se v hlavních dílech a autorech tohoto období.
Vytvořeno dne:	4. 5. 2013
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora.	

Český humanismus

Obsah

- pojmy, datace
- Jan Blahoslav
- Václav Hájek z Libočan
- Viktorin Kornel ze Všehrd
- Mikuláš Dačický z Heslova
- Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic
- Jiří Melantrich z Aventina
- Daniel Adam z Veleslavína

Česká renesance nebo český humanismus?

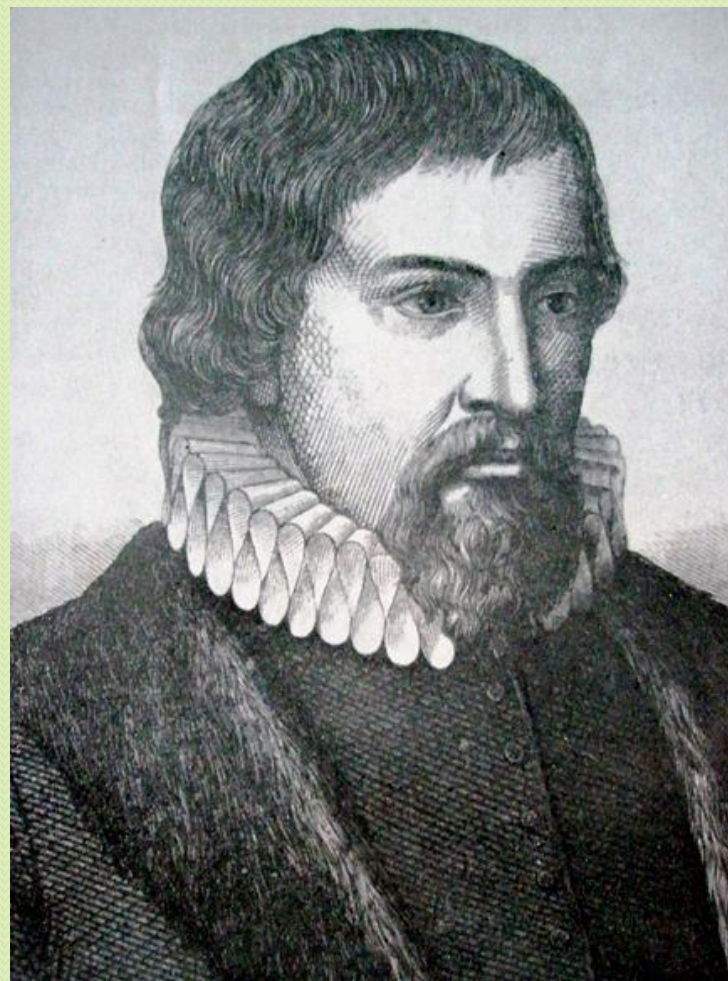
- české země se dlouho vyrovnávaly s husitskou revolucí
- v Čechách nemluvíme o renesanční literatuře, ale o **českém humanismu**
- dlouhá doba kulturní a politické izolace
- **humanisté** – průkopníci nového názoru, snaha o nový pohled na soudobého člověka
- humanismus se vyvíjel **od konce 15. st. a celé 16. st.**
- humanistická tvorba psaná **česky**
- humanistická tvorba psaná **latinsky**

Znaky českého humanismu

- úbytek veršované tvorby
- málo původních děl – časté překlady
- převládala naučná literatura
 - právnictví, cestopisy, jazykověda, dějepisectví, genealogie, vojenství, rybníkářství, hornictví...
- rozvíjelo se vydávání knih
- humanistická čeština – vyspělý spisovný jazyk, tzv. bratrský pravopis (místo teček nad samohláskami byl zaveden háček, *j* se psalo jako *g*)

Jan Blahoslav 1523–1571

- * Přerov
- studoval na zahr. školách
- biskup Jednoty bratrské
- psal česky
- básník, překladatel
- historik

Jan Blahoslav – dílo

- **Akta Jednoty bratrské**

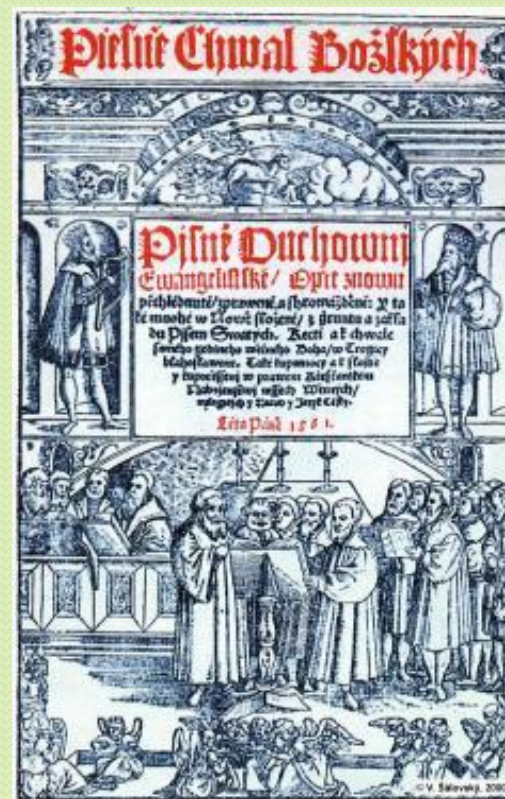
- svazky obsahující listiny, dopisy, zápisy z jednání, historické zprávy
- celkem – 18 svazků, 8 svazků sestavil sám autor

- **Musica** – hudební spis

- příručka hudební teorie pro zpěváky, kteří neuměli latinsky

Jan Blahoslav – dílo

- **Šamotulský kancionál**
 - soubor duchovních písní
 - desítky písní složil nebo upravil
 - kancionál se tiskl v polských Šamotulách
 - po několika letech vyšel v jiné úpravě v moravských Ivančicích – Kancionál ivančický

Jan Blahoslav – dílo

- **Filipika proti misomusům**
 - polemický spis
 - otázka zbytečnosti vzdělání (názor Jana Augusta – dřívějšího biskupa Jednoty bratrské)
 - Blahoslav obhajuje užitečnost a nutnost vzdělání
 - misomusové = nepřátelé vzdělání

Jan Blahoslav – dílo

- **překlad Nového zákona**

- Blahoslav je spoluzakladatelem nové spisovné češtiny
- překlad se stal vzorem pro bratrskou bibli, která byla později vytištěna v Kralicích
- navázal na tradici biblických překladů

- **Gramatika česká**

- posloužila jako jazyková příručka při překladu Nového zákona
- usiluje o jazykovou normu
- pěstuje kulturu mluveného projevu
- zabývá se metaforou, cizími výrazy, českými příslovími

Václav Hájek z Libočan *?–†1553

- z rodiny drobné šlechty
- původně kališník
- později katolický kněz
- chvíli pracoval jako kapitulní děkan na Karlštejně
- kazatel v klášteře na Malé Straně v Praze

Václav Hájek z Libočan

- **Kronika česká (1541)**
 - zahrnuje dějiny od praotce Čecha až po korunovaci Ferdinanda I. (do r. 1526)
 - oslavuje šlechtické rody
 - zachycuje lidové pověsti, poutavě vypráví o Horymírovi, Daliborovi
 - některé příběhy a události si autor sám vymýšlí
 - historicky je tedy nedůvěryhodná

Viktorin Kornel ze Všehrd 1460–1520

- významný právník, spisovatel, překladatel
- zformuloval program českého humanismu
- původně byl měšťan, povýšen do šlechtického stavu
- usiloval o rovné postavení češtiny a latiny

Viktorin Kornel ze Všehrd

- **Předmluva**

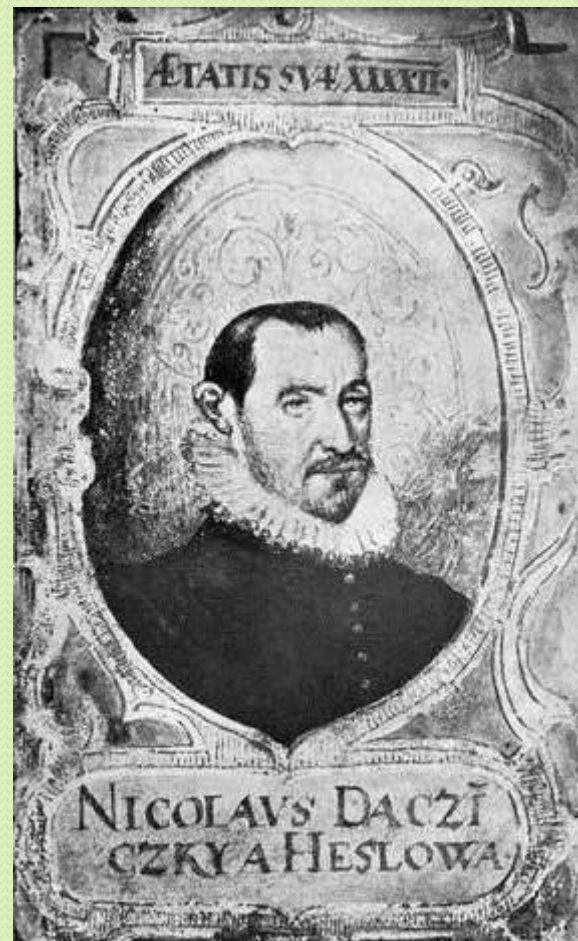
- předmluva k překladu původně latinského spisu Jana Zlatoústého Knihy o napravení padlého
- program národního humanismu
- usiloval o rozvoj češtiny

- **Knihy devatery**

- rozsáhlý právníký spis
- vztah měšťanů a šlechty, podporoval měšťanstvo
- po vydání tzv. vladislavského zemského zřízení bylo potvrzeno výsostné postavení šlechty

Mikuláš Dačický z Heslova 1555–1626

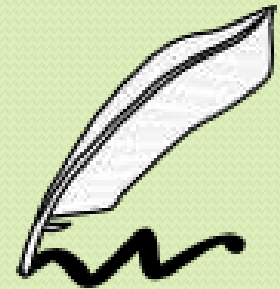
- učil se v kladrubském klášteře
- nevykonával žádné řemeslo
- žil z velkého dědictví po otci
- vedl bouřlivý život
- při souboji zabil svého soka
- vězení, soudní jednání

Mikuláš Dačický z Heslova – dílo

- **Paměti**

- navázal na rodovou kroniku
- kroniku začal sepisovat již jeho pradědeček
- Dačický informace upravil, nově seřadil
- zachycuje politický vývoj
- nové objevy a vynálezy
- různé informace ze společnosti
- texty jsou prokládány vtipnými verši

Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic

1564–1621

- příslušník starého šlechtického rodu
- diplomat, válečník
- hudebně i výtvarně vzdělán
- naučil se sedm jazyků
- ovládal zeměpis, historii
- třikrát ženatý, dvě děti – zemřely ještě malé
- r. 1621 popraven s dalšími českými pány

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001– [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Krystof_Harant_z_Polzic_a_Bezdruzic.jpg?uselang=cs

Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic

- **Putování** aneb Cesta z království českého do Benátek a odtud do země Svaté, země judské a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Sinai a sv. Kateřiny v pusté Arábii ležící
- Putování vychází v r. 1608
- vydání doplnil vlastními ilustracemi a překlady latinských básní
- inspirace vlastním cestováním: Středomoří, Benátky, Egypt, Palestinu

Jiří Melantrich z Aventina 1511–1580

- zasloužil se o pozvednutí knihtisku
- ze své tiskárny vybudoval velký tiskařský a nakladatelský podnik
- základem ediční činnosti byla **bible**
- tiskl humanistickou literaturu
- tiskl latinské básnické sbírky
- spolupracoval s italským lékařem a botanikem Mattiolim – vydal česky a německy **Herbář**
- tiskl také slovníky, příručky, právníckou literaturu

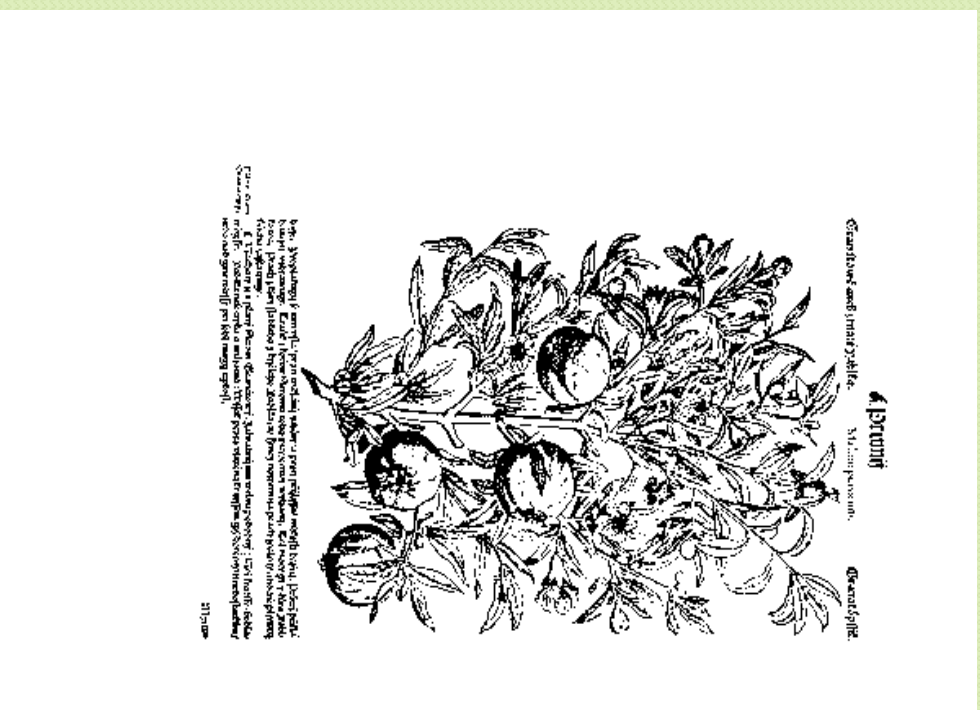
Jiří Melantrich z Aventina – jediný známý portrét,
výřez z titulního listu Melantrichovy Bible
z r. 1570

Jiří Melantrich z Aventina

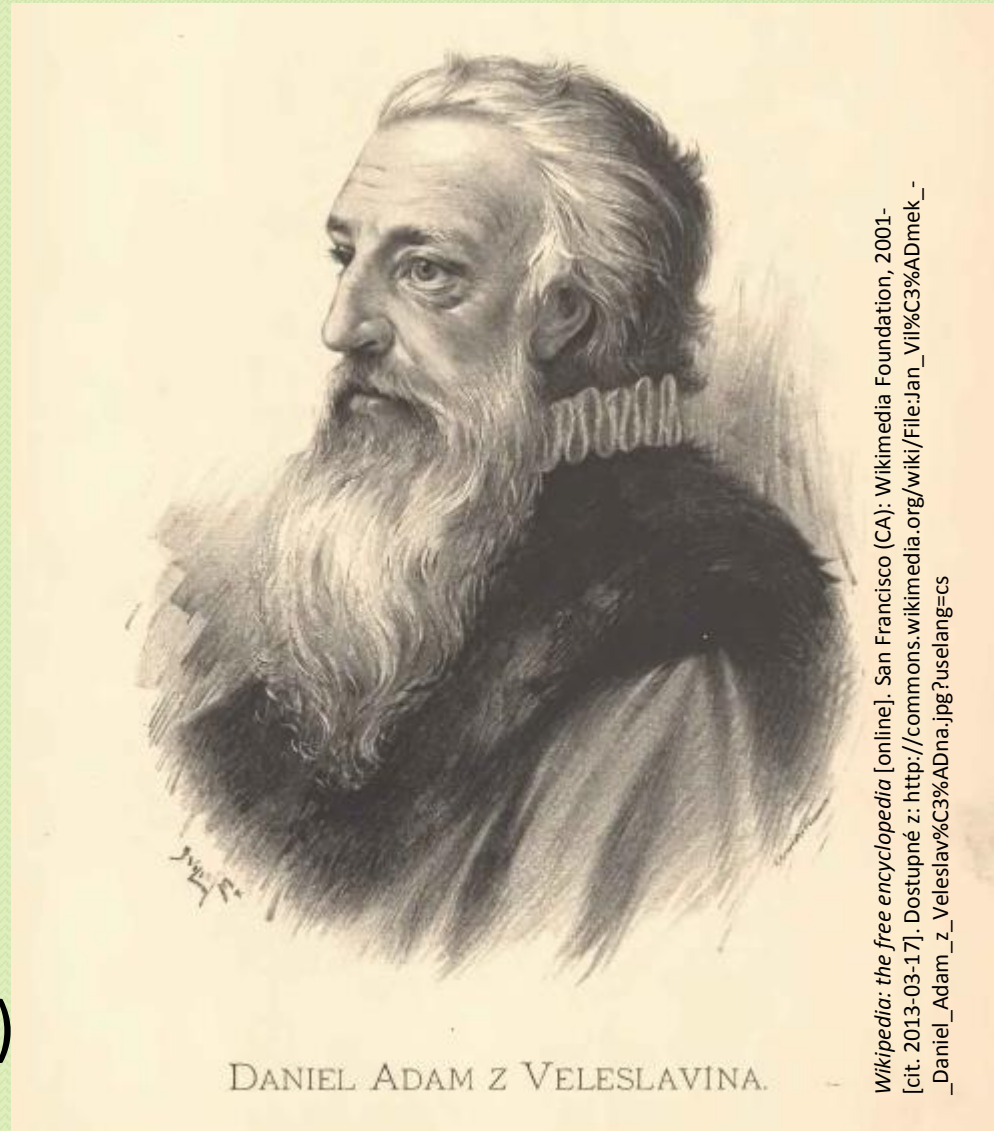
Herbář

- Mattioliho Herbář neboli Bylinář – textová strana s vyobrazením

Daniel Adam z Veleslavína 1546–1599

- pocházel z mlynářské rodiny
- nakladatel
- organizátor literární činnosti
- velmi ovlivnil českou literaturu
- období, kdy působil, nazýváme **dobou veleslavínskou**
- zeť Jiřího Melantricha (oženil se s jeho dcerou)

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Daniel_Adam_z_Veleslav%C3%ADna.jpg?uselang=cs

Daniel Adam z Veleslavína

- po smrti tchána převzal jeho činnost
- získal šlechtický titul
- vlastní dílo autora: **Kalendář historický**
- ke každému dni každého měsíce shrnuje události, které se staly
- vydával slovníky (i čtyřjazyčné – český, latinský, řecký, německý)
- kroniky: Kroniky dvě o založení země české
- díla z tiskárny často doplňoval svými předmluvami

Otázky

1. Kdo byli misomusové?
2. Jazyk a styl jakého díla se stal vzorem spisovné češtiny až do konce 18. století?
3. Kdo je autorem české Kroniky české? Víte, že je napsána Kronika česká i latinsky? Kdo je autorem a z jaké doby pochází? Zamyslete se nad rozdíly obou kronik.
4. Vyjmenujte dva tiskaře z 16. století. Jaká díla asi nejčastěji vydávali?

Zdroj

- *Literatura pro 1. ročník středních škol*. první vyd. Brno: Didaktis, 2008. ISBN 978-80-7358-115-2.
- PROKOP, Vladimír. *Dějiny literatury od starověku do počátku 19. století: pro výuku literatury na středních školách*. první vyd. Karlovy Vary: O. K.-Soft, 2004.
- Zdroje obrázků citovány přímo v textu
- obrázky ze sady klipartů - <http://www.pdclipart.org/index.php>